

Titel: draft of Diderichsen's "Bidrag til en analyse af det danske skriftsprog struktur" + H. Spang-Hanssen "Analyse ved hjælp af kombinationsdiagrammer", [spanghanssen] 010-0010

Citation: "draft of Diderichsen's "Bidrag til en analyse af det danske skriftsprog struktur" + H. Spang-Hanssen "Analyse ved hjælp af kombinationsdiagrammer", [spanghanssen] 010-0010", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 10. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_010-shoot-wacc-2005_0083_010_spanghanssen_0010_p10_bP9_TB00097/facsimile.pdf (tilgået 07. juni 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

	b	d	f	g	h	a	e	i
b						ba		bi
d						da	de	di
f							fe	
g								
h						hu		hi
a	ab	ad	af	ag	ah	aa		
e	eb	ed		eg				
i		id			ih			i

Ud fra de opstillede definitioner udgør herefter *b, d, f, g, h* konsonant-kategorien, *a, e, i* vokalkategorien. Øvre venstre felt rummer de systematisk udelukkede kombinationer, mens tomme pladser i de øvrige 3 felter opfattes som tilfældigt ubenyttede muligheder¹⁾. Det er væsentligt, at det tomme felt er gjort størst muligt ved systematisk udfyltning, ensbetydende med, at de faktisk forekommende kombinationer er trængt tættest muligt sammen i de øvrige felter: den derved fremkomne opstilling er nemlig den der i højest grad udnytter de pågældende kombinationsforholds systematiske karakter, dvs. i mindste grad postulerer muligheder som ikke findes faktisk dokumenteret. Den er saaledes en beskrivelse som er udtømmende og samtidigt saa nøjagtig som muligt.

Den opdeling af grafemerne som saaledes er fundet ud fra toledede kombinationer maa efterprøves for ord paa flere bogstaver, men dette kræver blot en gennemgang af ordinventaret med henblik paa, om der i hvert ord optræder mindst een af de fundne vokaler.

Den analysemetode der her er foreslaaet anlagt paa ordudtryk eller stavelser med det formaal at opnaa en inddeling af fonemerne (grafemerne) i en vokalkategori og en konsonantkategori, kan analogt anlægges paa konsonantgrupper med det formaal at opstille forskellige kategorier af konsonanter. Det inventar af konsonantgrupper der gøres til genstand for analyse, kan være afgrænset paa forskellige maader: som initialgrupper, mediangrupper eller finalgrupper; som forekommende i ordudtryk inklusive bøjnings- og afledningsformer eller i mindstetegnudtryk, specielt i rodudtryk. I dansk skriftsprog viser især analysen af finalgrupper i rodudtryk sig at være af interesse, da ogsaa bøjnings- og afledningsformers final- og mediangrupper kan beskrives derudfra. Initialgruppernes lettere overskuelige forhold skal der ikke gaa ind paa her.

Nedenstaaende kombinationsdiagram angaar primært finalgrupper i rodord (dvs. rodudtryk der samtidig er ordudtryk) indeholdende een vokal (kort betegnet: monovokalske rodord). *aa* er medtaget som een vokal, altsaa ikke opløst i dobbelt *a*. De faa monovokalske rodord indeholdende *e, g, w, z* eller *z* er ikke taget i betragtning, men loyrligt omfatter materialet alle monovokalske rodord i Retskrivningsordbogen (3. udg.), uanset deres herkomst.

I diagrammet angiver + (eller i visse tilfælde bogstavkombinationen

¹⁾ Hvis nedre højre felt ogsaa viser sig at blive helt tomt, foreligger der i stedet for en selektion mellem to kategorier en solidaritet mellem to kategorier; der vil fælles nok være to adskilte klasser, men disse kan ikke i strukturel forstand bemænes vokaler og konsonanter.

selv) at den pågældende kombination forekommer som finalgruppe i materialet; bogstavtegnet I angiver specielt at finalgruppen kun er konstanteret i imperativformer. I diagrammet er der ikke taget hensyn til forekomster af ensdobbelt konsonant, f. eks. *gg* som i rodudtrykket *frugg* (den ensdoble final frengaar af bøjningsformernes stavemaade, ikke af rodordets autoriserede stavemaade), da muligheden for ensdobbelt konsonant viser sig at være trivial ud fra de givne definitioner i forbindelse med definitionen af grafem (fonem); de til ensdoble finalgrupper svarende pladser i diagrammet er vist med o.

Naar der ses bort fra kombinationerne *gd* (kun i lægd, bygd) og *vd* (kun i høvd), viser diagrammet at

f v m p b k g d danner en kategori I (jfr. def. ovenfor).

t s n l r j danner den tilsvarende kategori II.

Denne kategorisering ud fra toledede finalgrupper viser sig holdbar ogsaa for flerleddede finalgrupper.

		vokalfjernet														
		f	v	m	p	b	k	g	d	t	s	n	l	r	j	
vokalnært	i	o								+	+				I I	
	v		o								+	+	+	+	+	
	m			o							+	+			I I	
	p				o							+	+		I I	
	b					o							+	+	I I I	
	k						o						+	+	I I I	
	g							o	+				+	+	+	
	d									o	+			+	+	I I I
	t										o	+				I I
	s											o	+			I I
	n	mf														o
	l		+	+	+	+										I o I
	r		+	+	+	+										+
j		+													+	

Det bemærkes, at *mf* og *mp* er indsat i diagrammet som **nj* og **np*, der begge selv er ubenyttede kombinationer i modsætning til f. eks. *nk* og *nd*. Denne notation af *mf* og *mp* er strukturelt entydigt motiveret ud fra diagrammet, men kan sammenholdes med fonetiske forhold for *n* foran labial. *mb*, der forekommer som mediangruppe (jfr. nedenfor) (eks. *plombe, slambert, bombe*; udenfor Retskrivningsordbogen finalt i imperativ *bomb*) kan analogt beskrives som **nb*.

Ud fra diagrammet kan kategorien II videre inddeles som angivet ved skillelinierne: *n, l, r* danner en underkategori karakteriseret ved muligheden for at staa saavel vokalnært som vokalfjært; *j* kan kun være vokalnært, *t* kun vokalfjært (dog som venteligt ogsaa vokalnært foran *n, l, r*), *s* som *t* samt vokalnært i kombinationerne *sp, sk, st*, der har særkarakter ogsaa i flerleddede konsonantgrupper, saavel initialt som finalt.

Diagrammet er som anført opstillet ud fra monovokalske rodord. Kategoriopstillingen viser sig imidlertid holdbar ogsaa for videre materialer,